

zanmışsa da padişah zaman zaman Dâvud Paşa'ya da gelir, burada kalırdı. Sultan Abdülmecid 1848 yılında Veli Efendi sahrasında icra edilen askerî bir manevrayı yine bu kasırdan seyretmişti. Bu padişahın son yıllarından itibaren tamamen terk edilen kasrın bugünkü kışlaya bakan yerindeki sekiz kubbeli hamamından bir eser kalmamıştır.

Hünkâr Kasrı'nın 200 m. kadar kuzeybatısında olup günümüze sadece kalıntıları intikal eden Mehmed Paşa Köşkü de (Sancak Köşkü) Dâvud Paşa sahrasında inşa edilen yapılardandır. 1926 yılına kadar çatısı bile yerinde duran bu köşkün etrafı büyük ağaçlarla çevriliydi. Seferden dönen ordu ile sancak-ı şerif burada karşılandığı için köşke Sancak Köşkü adı verilmiştir. Hiçbir kitabesi olmadığından inşa tarihi ve hangi Mehmed Paşa'ya ait olduğu belli değildir. Sadâret Köşkü de denilen Mehmed Paşa Köşkü'nde zaman zaman ziyafetler verilmiş, önündeki meydana cirit oyunları oynanmıştır (Silâhdar, *Nusretname*, II, 268, 279, 289).

Dâvud Paşa sahrasının en muhteşem binası, II. Mahmud zamanında inşa ettirilen kışladır (bk. DÂVUD PAŞA KİŞLASI). Eski Edirne yolunun kenarında bulunan ve 1970'li yıllara kadar faaliyetini devam ettiren fırın ise 1895 yılında Sultan II. Abdülhamid zamanında yaptırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Celâlzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 183^b; Selânikî, *Târih* (İpşirli), II, 651, 697, 747, 749, 754, 811-812, 815, 823, 825-826; Solakzâde, *Târih*, s. 640; Naîmâ, *Târih*, II, 44, 693, 697; IV, 322; Silâhdar, *Târih*, II, 327, 548; a.m.f., *Nusretname* (haz. İsmet Parmaksızoğlu), İstanbul 1969, II, 28, 268, 279, 289; Râşid, *Târih*, I, 112; IV, 210 ve tür.yer.; Şeyhî, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, I, 151, 599; II-III, 44, 693, 697, 700, 704, 710; Şem'dânîzâde, *Mürî't-tevârih* (Aktepe), I, 129; II/A, 78, 116-121; Abdülhak Molla, *Târih-i Livâ*, I, 1 Ktp., TY, nr. 2687, tür.yer.; Hızır İlyas, *Letâif-i Enderûn*, İstanbul 1276, s. 414; Atâ Bey, *Târih*, III, 112; Sedat Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar*, İstanbul 1964, s. 209-236; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1987, I, 45; TA, XII, 357-358; R. Ekrem Koçu, "Davudpaşa Sahrası, Davudpaşa Sarayı", *İst.A*, VIII, 4308-4311.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

DÂVUD PAŞA SARAYI

İstanbul'da
Dâvud Paşa sahrasında inşa edilen
kasır etrafında gelişmiş saray.

Dâvud Paşa Sarayı olarak bilinen binalar topluluğu İstanbul surlarının dışında, Topkapı'dan Edirne yönünde uzanan eski kervan yolunun kenarında gü-

nümüzde de aynı adla anılan semtte bulunmaktadır. Etrafı bir duvarla çevrili, ağaçlarla kaplı çok geniş bir alana yayılan sarayı meydana getiren irili ufaklı çeşitli köşk, havuz, mescid, daire, hamam, hizmet binaları, ahır vb. yapılar zamanla ortadan kalktıktan sonra ayakta kalabilen tek bina, bugün Dâvud Paşa Kasrı olarak bilinen yapıdır. Bu yapı Çirpıcı ve Haznedar dereleri arasındaki tepenin doğuya bakan yamacında hâkim bir noktadadır. Esası, II. Bayezid devrinde (1481-1512) sadrazamlık makamında bulunan Koca Dâvud Paşa (ö. 904/1498) tarafından yaptırıldığı için önündeki düzlük ve Sultan II. Mahmud tarafından XIX. yüzyılda yaptırılan kışla da onun adıyla tanınmıştır.

Dâvud Paşa sahrası, Osmanlı devrinde ordu Batı yönünde sefere çıktığında ilk toplanma ve konaklama yeri olduğundan padişah bizzat sefere katılmıyorsa bu sahrada toplanan orduyu buradaki kasırdan, Otağ-ı Hümâyun'dan uğurlar ve dönüşte de burada karşılar, yapılan törenler sırasında burada kalırdı.

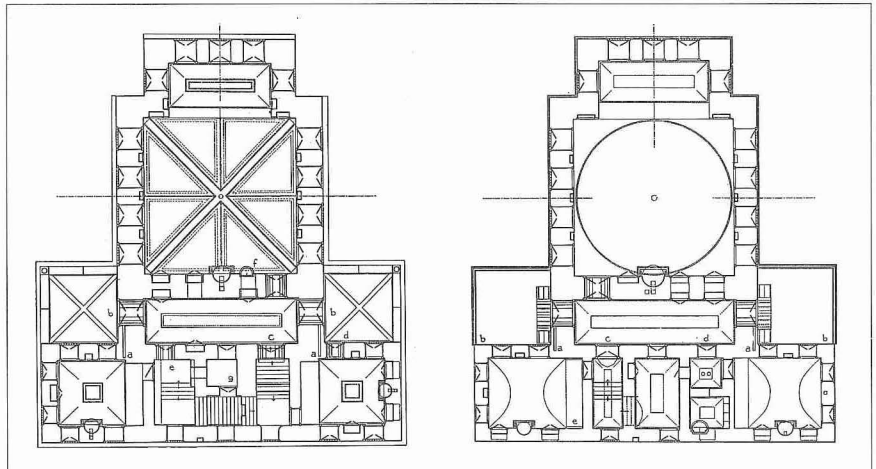
II. Bayezid devrindeki Dâvud Paşa Sarayı'nın biçimi ve yapı malzemesi hakkında bilgi yoktur. Süheyl Ünver sarayın iki katlı oluşunu, Bâb-ı Hümâyun üzerindeki kasrı örnek göstererek günümüzde mevcut binanın Fâti Sultan Mehmed devrine ait olabileceğine bir delil saymıştır. Ayvansarayî *Hadîkatü'l-cevâmi*'de burada bir saray bulunduğunu belirtirse de bilinmeyen bir sebepten saray XVI. yüzyıl içinde ortadan kalkmıştır. Reşat Ekrem Koçu, yetersiz kaldığı

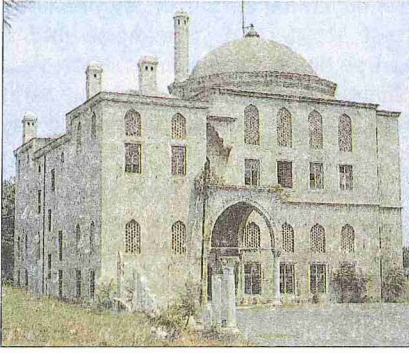
için bunun Kanûnî Sultan Süleyman devrinde (1520-1566) yıktırıldığına ihtimal verirse de bu yılların ünlü mimarı Koca Sinan'ın tezkiyelerinde buradaki saray veya kasırdan söz edilmeyişine de dikkati çeker.

Bugün Dâvud Paşa Kasrı veya Sarayı olarak bilinen kâgır yapı, eski kaynaklarda Taşköşk veya Taşkasır adıyla geçmektedir. XVII. yüzyıl başlarından itibaren geniş bir alana yayılan pek çok yapıdan meydana gelen saray kompleksinden bugün sadece bu bina ile Sancak Köşkü denilen ikinci bir yapının harabe-si kalmıştır.

III. Mehmed 1 Cemâziyelevvel 1005'te (21 Aralık 1596) Eğri seferinden dönüşünde annesi Safiye Vâlide Sultan'ın yeni yaptırdığı bu kasırdaki gecelemiş, Vâlide Sultan ile birlikte diğer ileri gelen devlet erkânını burada kabul etmiş, ertesi gün de sarayın önündeki sahrada büyük tören yapılmıştır (bu tören için bk. Selânikî, II, 651-654). Sarayın yeniden yapılmasının XVI. yüzyılın sonlarında veya XVII. yüzyıl başlarında gerçekleştiği bir arşiv belgesinin yardımıyla anlaşılmaktadır (BA, KK, Mütferrika, nr. 4060). Sultan III. Mehmed'in son yıllarında, Hasa Mimarı Ahmed tarafından 18 Şevval 1011'de (31 Mart 1603) sadâret kaymakamına gönderilen bir arızada, "Dâvud Paşa'da müceddeden bina olunan köşk için kâşî lâzım geldikde, İznik'teki kâşîgerlere verilen fazla paradan kalanının karşılığındaki çinileri hâlâ tamamlamadıkları, bir an evvel tamamlanarak kâşî-

Dâvud Paşa Sarayı'nın üst ve alt kat planları (Eldem, rs. 150, 151)

Dâvud Paşa Kasrı

lerin gönderilmesinin temini" İznik kadısından istenmiştir. Buna göre sarayın ana binasının yapılmış olduğu, fakat iç süslemesinin henüz tamamlanmadığı düşünülebilir. Ayrıca bu bilgilerden, kasrın III. Mehmed zamanında (1595-1603) yapıldığı ve mimarının o sıralarda Hassa başmimarı olan Dalgıç Ahmed Ağa olduğu öğrenilmektedir. Reşat Ekrem Koçu'nun, kasrın I. Ahmed tarafından yaptırıldığı ve mimarının da Sedefkâr Mehmed Ağa olduğu şeklindeki görüşü bu duruma göre hatalıdır. Ancak III. Mehmed'in 16-17 Receb 1012'de (20-21 Aralık 1603) ölümü üzerine kasrın, ondan sonra tahta çıkan I. Ahmed zamanında (1603-1617) tamamlanmış olduğu da belidir. Nitekim alt kattaki oda çeşmesinin altı beyitlik manzum kitâbesindeki Bahtî mahlası, bunun I. Ahmed tarafından yazılmış olduğunu gösterir. III. Mehmed'in sarayın önünde uzanan sahrada ok attığı, burada bulunan manzum kitâbeli, 1012 (1603-1604) tarihli bir menzilin taşından anlaşılmaktadır. Aynı yerde I. Ahmed'in de okçuluk tâlimi yaptığı, adının yazılı olduğu 1015 (1606-1607) tarihli ikinci bir menzilin taşından öğrenilmektedir.

Dâvud Paşa Kasrı en parlak çağını, av merakıyla tanınan IV. Mehmed zamanında (1648-1687) yaşamıştır. Aslında kasır padişahların kısa bir süre kalması için düşünülmüşken bu yıllarda uzunca süre içinde yaşanan bir saray hüviyeti almıştır. Bu duruma göre de mevcut bina kalabalık bir maiyet için yetersiz kaldığından etrafında büyük bir ihtimalle çoğu ahşap bazı ek binalar yapılmış olmalıdır. Kalabalık maiyeti ve haremünün bir kısmı ile buraya yerleşerek uzun süreler kalan padişah bu arada bir de mescid

yaptırmıştır (1062/1652). 1076'da (1665-66) bu mescid minber konulup minare de eklenerek camiye çevrilmiştir.

Hassa başmimarı Mustafa Ağa'nın arzısı üzerine İznik kadısına yollanan Safer 1076 (Ağustos 1665) tarihli hükümle, Dâvud Paşa bahçesi içinde yeni inşa edilen odalar ve hamam için acele çiniler yaptırılarak gönderilmesi istendiğine göre IV. Mehmed döneminde sarayın genişletilmesi ve iç süslemesinin yapılması sürdürülmüştür.

Uzun padişahlığı sırasında IV. Mehmed Edirne'de, İstanbul'un sayfiye saraylarında ve Dâvud Paşa Sarayı'nda yaşamayı tercih etmiştir. 1687'de Budin'in elden çıkmasının ardından IV. Mehmed'in tahttan indirilmesiyle Dâvud Paşa Sarayı'nın yıldızı sönmeye başlamıştır. Nitekim Dimitrie Cantemir (ö. 1723), şehrin batı tarafında ve surların dışında Dâvud Paşa'da sultana ait muhteşem kasırların, hademeler için kâgir evlerle ahırların olduğunu, bunların hepsinin zarif yapılardan oluştuğunu, fakat çevrede başka bina ve yaşayanlar bulunmadığını yazar.

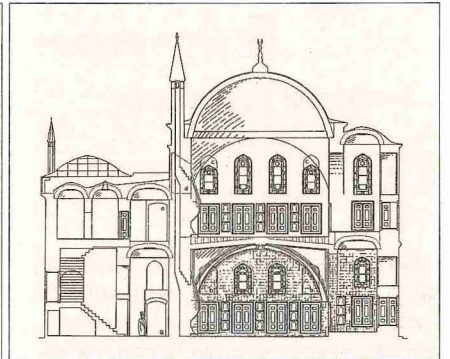
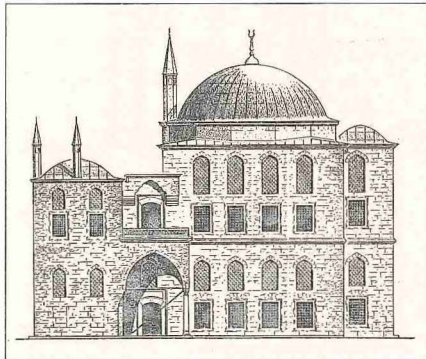
Sedat Hakkı Eldem'in kaynak göstermeden bildirdiği, XVII. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen bir belgeye göre Dâvud Paşa Sarayı basit bir biniş kasrının çok dışında tam bir saray kompleksiydi. Burada şu bölümler bulunuyordu: Hünkâr Sofası, Vâlide Sultan Köşkü, Efendiler Odası, Haznedar Usta Odası, Kethüdâ Kadın Dairesi, divanhânesi ve misafir odası, Dârüssaâde Ağası Odası, Mehmed Paşa Köşkü, Has Oda Köşkü. Yine Eldem'in bildirdiği, su yollarının tamiriyle ilgili 1110 (1698-99) tarihli bir başka belgede ise sarayın ayrıca şu bölümleri-

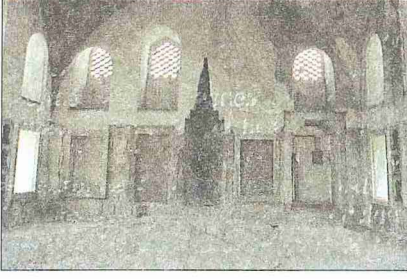
nin adları bulunmaktadır: Hünkâr Hamamı, Afife Sultan Odası, Kethüdâ Kadın Matbahı, Ağalar Odası, Ağalar Hamamı, Hasekiler Dairesi, Akağalar Dairesi, Silâhdar, Rikâbdar, Tülbend ağaları daireleri. Eldem, bu iki listede de anılan Mehmed Paşa Köşkü'nün Sancak Köşkü ile aynı bina olduğu kanaatindedir. Onun soru işaretleriyle kaydettiği Afife Sultan Dairesi ise IV. Mehmed'in çok sevdiği gözdesi (belki de kadın efendisi) Afife Kadın'ın dairesi olmalıdır.

Bu belgelerden Dâvud Paşa Sarayı'nın bakımına özen gösterildiği de anlaşılmaktadır. Sedat Hakkı Eldem'in yine kaynak göstermeden verdiği 1704 tarihli bir mefruşat listesinde eşya ile birlikte sarayın çeşitli bölümleri daha ayrıntılı bir şekilde anılmaktadır: Padişahın tahtanî ve fevkanî harem dairesi, Kafesli Köşk, Kilâr-i Hümâyûn, Vâlide Sultan'ın büyük kâşfilî odası, Soba Odası, Vâlide Sultan'ın çiçekli köşkü, havuza nâzır sofa, Haznedar Odası, Çilhâne, Camekân Odası, tahtanî ve fevkanî efendiler odası ve divanhânesi, Vâlide Sultan Matbahı, Bahrî Kadın Odası, Kethüdâ Kadın Odası, misafir odaları, Hünkâr Camii, Ağalar Camii, Kapudan Kasrı, Mehmed Paşa Köşkü, taşradaki Has Oda ve yanındaki Hırka-i Şerif Odası, Divanhâne, Müsâhib Paşa Odası, Silâhdar Ağa Odası.

III. Ahmed devrinde 1138 (1725-26) yılında, Dâvud Paşa Sarayı'nda yıkılmış olan bazı binaların taşları ve enkazı o zaman infilâk etmiş bulunan Bakırköy Baruthânesi tamirine tahsis edilmiş ve hiçbir şey zayi olmadan gereği gibi muhafaza edilerek bu fabrikaya nakli için hüküm yazılmıştır. Bundan da artık sarayın bazı bölümlerinin yıkılmaya başla-

Dâvud Paşa Sarayı'nın güneybatı cephesinin kesiti ile çizimi (Eldem, rs. 152, 153)

Dâvud Paşa Kasrı'nın üst kat ana mekânı

diği anlaşılar. Vâsıf, 1175 (1761-62) yılında çok harap durumda olan Dâvud Paşa Kasrı'nın tamir edildiğini yazar. Ancak o yıllarda Hassa mimarı olan Mehmed Tâhir Ağa tarafından gerçekleştirilen bu tamirin ne ölçüde olduğu bilinmemektedir. 12 Zilhicce 1179 (22 Mayıs 1766) tarihinde meydana gelen ve İstanbul'un en büyük zelzelelerinden biri olan deprem herhalde kasırdaki bazı tahribata sebep olmuştur. Reşat Ekrem Koçu, Cevdet Paşa'nın 1206 (1791-92) olayları arasında Dâvud Paşa Sarayı'nın pek harap halde olduğunu, III. Selim'in ordunun yenileştirilmesi çalışmaları sırasında sarayın da tamirini irade ettiğini ve kısa süre içinde bu işin gerçekleştirilmiş olduğunu kaydettiğini söylerse de verilen tarihteki olaylar arasında bu kayda rastlanamamış, sadece III. Selim'in, Rumeli'deki karışıklıkları bastırmaktan dönen ordunun kumandanını burada karşıladığı belirtilmiştir (Cevdet, V, 261). Padişahın buraya kalabalık maiyetiyle geldiğini ve kasrın önünde Enderun ağalarına cirit oyunu oynatarak bunu seyrettiğini, Mâbeyinci Nâsîd İbrâhim Bey'in altmış altı beyitlik bir kaside yazdığını R. Ekrem Koçu bildirir ve kasidenin şu iki beytini verir: "Temâşâyâ gürûh-ı ben-degân-ı seyr için bir gün / Biniş emreyledi şâh-ı cihân Dâvud Paşa'ya // Kudûmiyle o deşt-i dilkûşâ cennet-nümûn oldu / Oturdu şevket ü ikbâl ile kasr-ı ferahzâya". Sultan kasra geldiğine göre o yıllarda burası iyi durumda olmalıdır. 1808 yılında IV. Mustafa Dâvud Paşa Sarayı'nda orduyu karşılamış, hatta Rume- li âyanından Râmiz Efendi, Alemdar Mustafa Paşa'ya padişahı bu sarayda tevkif etmesini bile önermiştir (Danişmend, IV, 90). Çok sönük geçen bu tatsız karşılaşma Dâvud Paşa Kasrı'ndaki son tören olmuştur.

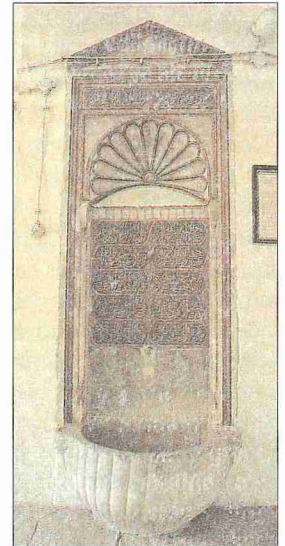
1225 (1810) yılında Kirkor, Foti ve Todorî kalfalar tarafından sarayın 375.655 kuruş tutarında bir tamir keşfi yapılmıştır. Bu keşifte, "Taşkasır'da sıva, boya, nakışlar, badana ve çerçeve tamiri, kasrın iki tarafına iki yatak odası inşası gerekir. Hamam ve camekân mevcuttur. Vâlide Sultan Dairesi kısmen tamir, kısmen yeniden inşa edilmeli, içinde ayrıca hamam ve çamaşırlığı da vardır. Taşköşk ile Vâlide Sultan Dairesi arasındaki büyük havuza nâzır yerdeki yıkılmış kasrın (Mehtâbiye) yerine yeni bir köşkün inşası, buradan kadın efendiler dairesine üzeri örtülü geçit yapılması icap eder. Kadın efendiler için beş daire mevcuttur. Bunların yanında Haznedar Ağa ustası, Ket-hüdâ Kadın daireleri, Hânendegân, Kâtibe usta koğuşları, hamam ve çamaşır- lık bulunmaktadır. Ağalar için yeni daireler ile hamam yapılması, haremın etrafına yeni duvar inşası; Bâbüsaâde, Hâ-ne-i Has, Hırka-ı Şerif Odası, Silâhdar, Çuhadar ve Rikâbdar ağaları daireleri ve hamamların kâimen tamiri; Hazne, Kiler ve Seferli koğuşlarıyla buralara ait üç hamamın yeniden ele alınması; tamamıyla harap olan mutfaklar ve bunlara ait hamam ve camekânın kısmen yeniden yapılması, kısmen tamiri; Yazıcı Efendi, Kozbekçiyân, Teberderân, Zülfiyân daireleriyle İstabl-ı Âmire'nin yeniden inşası gerekir" dendiğine göre o sıralarda bu büyük sarayın geniş bir tamire ihtiyacı vardır.

Bu çok geniş ölçüdeki tamir ve ihyanın gerçekleşmediği tahmin edilmektedir. Lutfî'nin *Târih*'inde 1243'te (1827-28) Dâvud Paşa Sarayı ile yanındaki caminin çok harap durumda olduğu bildirildiğine göre önceki keşiften sonra ciddi bir şey yapılmamış demektir.

Anlaşıldığına göre ordunun yenileştirilmesi sırasında Dâvud Paşa Kışlası yapıldığında kasrın (veya sarayın) ihyası veya tamiri de uygun görülerek bazı işler gerçekleştirilmiştir. Fakat keşif raporlarındaki tekliflerin çoğunun yapılmadığı da bellidir. Daha sonra 1259'da (1843) saraydan ayakta kalan kasrın depo haline getirilmesi kararlaştırıldı. Her ne kadar Sultan Abdülmecid zamanında 1264 (1848) ve 1265'te (1849) kasrın önünde büyük askerî tâlimler yapılmış, bunlardan 1848'dekinde padişah bizzat hazır bulunarak tâlimleri takip etmişse de harabe halindeki sarayda, hatta kâgir kasırdaki kısa süre için de olsa kalmış olması mümkün değildir. Bun-

dan sonra Dâvud Paşa Sarayı'nın ayakta kalan son parçası da tamamen bakımsız bırakılarak ve pencereleri örülerek komşusu olan kışlanın cephaneliği haline getirilmiştir. Reşat Ekrem Koçu, Bursalı Mehmed Tâhir'in 1922'de *Mahfil* dergisinde çıkan bir makalesinde saraydan "kubbesinin kurşunları sıyrılmış, duvarlarının mermerleri dökülmüş ve galiba birkaç sene evveline kadar cephanelik olmak üzere kullanılmış heybetli bir bina" olarak bahsettiğini yazar. İstanbul'un tarihî eserleri hakkında plan, kesit ve fotoğraflarla 1907-1912 yıllarında basılan büyük bir esere imzasını atan C. Gurlitt, cami olduğunu sandığı sarayın esas binasının bir plan krokisiyle onun etrafını çeviren dış duvarı ve ağaçları ile resmini yayımlamıştır. Bu resim 1900-1905 yılları arasında çizildikten sonra sarayı koruyan duvarlar kaldırılmış, ağaçlar da tamamen kesilmiştir. Böylece Dâvud Paşa Sarayı'nın Taşköşk'ü çıplak bir arazi ortasında bırakılmıştır. Sedat Hakkı Eldem, esas binanın henüz depo olarak kullanıldığı 1938-1939 yıllarında çizdiği rölöveleri ancak 1969'da yayımlayabilmiştir.

Yüksek mimar Sedat Çetintaş, 1942 yılında yapılan bir röportajda, ilk defa 1938'de yakından incelediği Dâvud Paşa Sarayı'nın Sedefkâr Mehmed Ağa'nın eseri olduğunu kesin bir ifadeyle bildirdikten sonra binayı ne kadar perişan halde bulduğunu açıklamıştır. Çetintaş, o sırada sarayın içinde biriken molozları temizlemiş, sonradan eklenen duvarları kaldırmış ve örülü pencereleri açmıştır. Fakat Dâvud Paşa Sarayı'na ait Taşköşk'ün ancak 1957 yılında restorasyo-

Dâvud Paşa
Kasrı'nın
alt kat ana
mekânının
giriş
duvarındaki
çesme

nuna girişilmiş ve mümkün olduğu kadarı kurtarılmıştır. Bugün köşk iyi durumda olmakla beraber kapalı ve askerî makamların idaresinde olduğundan ziyaret edilmesi oldukça zordur.

Dâvud Paşa Sarayı'nın son hâtırası olan kasır, muntazam işlenmiş kesme taştan iki katlı bir yapıdır. Batı tarafında iki yana taşkın bir kitle bulunur. Baklavali başlıklı tek sütuna binen iki sivri kemerin koruduğu birer giriş eyvanı içinde alt kata girişi sağlayan iki kapı vardır. Sadece ilk kat hizasına kadar yükselen ve kaburgalı çapraz tonozlu olan bu geniş eyvanların üstleri birer teras halindedir. Ön kitlede küçük mekânlar bulunmakta, bir koridor bunları alt katın ana mekânından ayırmaktadır. Bu kısmın içinde küçük bölümler, bir helâ ve yukarı kata çıkışı sağlayan merdiven bulunur. Giriş tam eksen üzerinde olmayıp sağ taraftandır. Alt katın esas mekânı, her bir kenarı 10,50 m. ölçüsünde kare biçimindedir. Üstü ise kâğır bakurgalı bir çapraz tonozla örtülmüştür. Ayrıca bunun doğu tarafında sivri bir kemerle ayrılmış bir çıkıntı vardır. Alt kat, iki sıra pencere ile bol ışık alacak şekilde aydınlatılmıştır. Bunlardan alt dizide olanlar üstleri tahfif kemerli dikdörtgen söveli, üsttekiler ise sivri kemerlidir. Ayrıca bu katın giriş tarafındaki duvarında ortada bir ocaktan başka üzerinde I. Ahmed'in manzum kitabesi olan oda çeşmesi yer alır. Bu duvarda iki de dolap bulunur. Zemin ise altı köşeli tuğlalarla döşenmiştir. Pencere-lerin aralarındaki duvarlarda mermerden gözler vardır.

Alt katın doğu tarafındaki büyük bir sivri kemerle ayrılan çıkıntı, ana mekân zemininden 0,20 m. yüksekliğinde bir seki halindedir. İki mekânı ayıran kemerin alt uçları, iki tarafta da altında ve üstünde kum saatleri işlenmiş sütunçelere oturur. Bu çıkıntı iki sıra pencere-ly olup üstü bir aynalı tonozla örtülmüştür.

Altındaki koridorun güney tarafından yukarı kata bağlantıyı sağlayan merdiven iki sahanlıkla üst kata ulaşır. Ana mekâna girişi sağlayan ön mekânın iki ucundaki değişik biçimde kemeri olan kapılardan eyvanların üstlerinde bulunan teraslara geçilir. Bunlardan doğuya hâkim manzara vardır. Burada soldaki bir kapıdan geçilen ana mekân, alt kat gibi iki sıra pencere ile çok bol ışık alacak surette düzenlenmiştir. Girişin yer

aldığı batı duvarında ocak ve dolap nişleri vardır. Üst kattaki büyük mekân, geçişli pandantiflerle sağlanan yaklaşık 10 m. çapında büyük bir kubbe ile örtülmüştür. Kubbe sekizgen biçiminde basık ve sağır bir kasnağa sahiptir. Ana mekândaki üst dizi pencerelerden en baştakiler köşelerdeki pandantifler yüzünden daha kısa yapılmış, ancak dış mimarının âhengini bozmaması için pencereler dışarıda diğerleriyle aynı ölçüde açılarak aradaki fark, içeride üstlerinin şevli yapılması suretiyle giderilmiştir.

Yapıldığında çok zengin şekilde bezenmiş olduğu anlaşılan Dâvud Paşa Sarayı, son yüzyıl içinde kötü kullanılması yüzünden bu süslemesini hemen hemen bütünüyle kaybetmiştir. Alt kattaki ana mekânla dışarı taşkın çıkıntısının tonozlarında kalem işi nakış kalıntıları görülmür. Üst katın pandantiflerinde ise malakârî tekniğinde rûmî geçmeler halinde bir bezemenin varlığı farkedilir. Bu izlerden, sarayın bütün tonoz ve kubbesinin aslında kalem işi veya malakârî süslemelerle kaplı olduğuna kesin olarak hükmedilebilir. Sedat Hakkı Eldem, buradaki kalem işi nakışlarda dört ayrı döneme ait dört değişik üslûbun varlığını tesbit etmiştir. Sarayın İznik çinileriyle tezyin edilmiş olduğu da gerek belgelerden gerekse kalıntılardan anlaşılmaktadır. Binanın içindeki molozlar temizlenirken pek çok çini parçası bulunduğu gibi duvarlarda harç üzerinde çinilerin izleri de görülmüştür. Ayrıca bazı duvarlarda yerlerinde kalabilmiş çok az sayıda çini kaplamalara rastlanmıştır. Bu çiniler, İznik çini sanatının XVII. yüzyılda teknik bakımdan kalitesinin gerilemeye başladığını da gösterir.

II. Mahmud devrine (1808-1839) ait başka bir keşifte bahsedilen yatak odaları, kasrın batı tarafındaki kubbeli mekânlar olmalıdır. Dâvud Paşa Sarayı'nın yakınında Sancak Köşkü olarak adlandırılan küçük bir bina daha vardır. Muntazam taş döşeli olduğu anlaşılan bir setin üzerinde inşa edilen bu köşk iki oda ile aradaki bir dehlizden meydana gelmiştir. Bu küçük köşkün üstü ahşap direklere oturan çok geniş bir saçakla örtülmüştü. İki odadan, biraz daha büyük olan sağdaki herhalde padişaha mahsustu. Bu köşk de iki sıra pencere-lydi.

Dâvud Paşa Sarayı, Türk saray mimarisinin değerli ve başka bir benzeri olmayan bir örneğidir. İç mimari ile dış

cephe düzenlemesi arasında olan uyumsuzluk binanın zayıf tarafını belli etmekle beraber yapı yine de güzel bir sanat eseri sayılır. Bilhassa plan bakımından eşsiz olan binaya Osmanlı dönemi içindeki yeri de özel bir değer katar. Hem tarih hem de sanat bakımından itina ile korunması gereken bu sarayın ihmal edilerek uzun yıllar boyunca harap olmaya bırakılması üzücüdür.

BİBLİYOGRAFYA:

BA, KK, Mütferrika, nr. 4060; Selânikî, *Târih* (İpsirli), II, 651-654; Râşid, *Târih*, I, 112; Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, I, 298; a.mlf., *Camilerimiz Ansiklopedisi: Hadîkatü'l-cevâmi'* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, I, 138-139; Vâsıf, *Târih* (İlgürel), s. 257; Cevdet, *Târih*, V, 261; Lutfî, *Târih*, I, 270-272; C. Gurlitt, *Die Baukunst Konstantinopels*, Berlin 1902-12, I; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 90; Sedad H. Eldem, *Köşkler ve Kasırlar*, İstanbul 1969, s. 206-237, 238-249; A. Dutu — P. Cernovodeanu, *Dimitrie Cantemir, Extracts from the History of the Ottoman Empire*, Bucureşti 1973, s. 132-133; Ahmed Refik [Altınay], "İznik Çinileri", *DEFM*, VIII/4 (1932), s. 45, nr. 16; Selâhaddin Güngör, "Sedad Çetintaş ile Konuşma", *Cumhuriyet*, 1942; A. Süheyl Ünver, "Âb-ı Hayat İçen Davut Paşa", *Tarih Dünyası*, I/8, İstanbul 1950, s. 350; a.mlf., "Davutpaşa Sarayı", *TOK Belleteni*, sy. 239 (1961), s. 6-7; R. Ekrem Koçu, "Davudpaşa Sarayı", *Hayat-Tarih*, I/4, İstanbul 1970, s. 30-34; a.mlf., "Davudpaşa Sarayı", *İst.A*, VIII, 4308-4313; a.mlf., "Davudpaşa Sarayı Camii", a.e., VIII, 4313.

SEMAYİ EYİCE

DÂVÜD et-TÂİ

(داود الطائي)

Ebû Süleymân Dâvûd b. Nusayr et-Tâî
(ö. 165/781 [?])

İlk dönem sûfi ve zâhidlerinden.

Doğum tarihi belli değildir. Zehebî hicrî II. yüzyılın başlarında doğduğunu belirtir. Küfe'de İmâm-ı Âzam'ın yanında uzun yıllar hadis ve fıkıh okudu; onun gözde öğrencilerinden olan Dâvûd ilimde ve fıkıhta yüksek seviyeye ulaştı; ayrıca etkili bir konuşma kabiliyeti vardı. Muhtemelen çok konuşması yanında biraz da kırıncı davranıyordu. Nitekim sopsasıyla birine vurması üzerine hocası Ebû Hanîfe, "Ebû Süleyman, senin elin de dilin de fazla uzadı!" diyerek onu azarlamak zorunda kaldı. Bu ikazdan çok etkilenen Dâvûd et-Tâî öğrenciliğinin son bir yılı içinde hiç konuşmadı; ne soru sordu ne de sorulana cevap verdi (Ebû Nuaym, VII, 336; Zehebî, VII, 423).

Dâvûd et-Tâî, "zamanının en fasih konuşanı ve Arapça'yı en iyi bileni", "fıkıh-